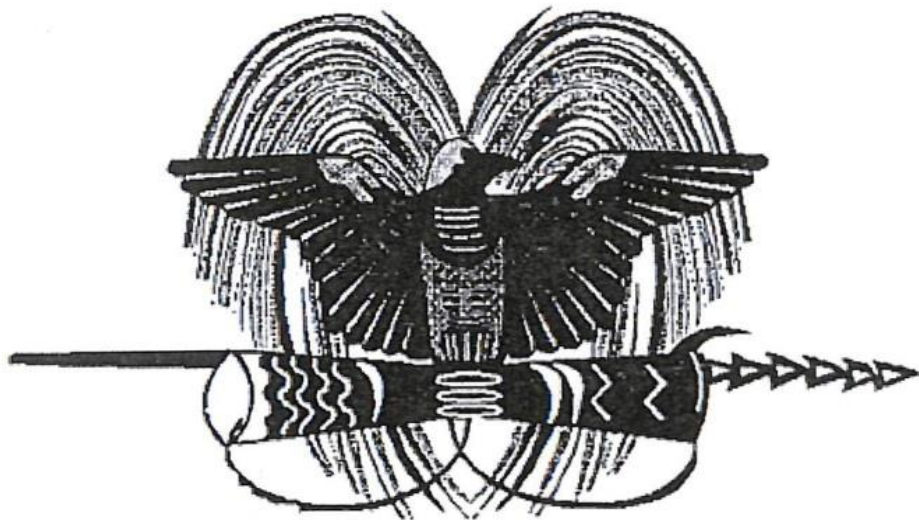

Pioniers van Nieuw Guinea

Door A.A. Koster

DE WERVING VAN DE CONTRACTANTEN

In 1949 werven het Gouvernement en het Militair Commando 1012 Indische jongens uit Nederlands Indië aan om als contractant bij de "Dienst Economische en Technische Aangelegenheden" (DETA) voor de duur van een jaar in Nieuw Guinea te gaan werken. Na het contract kon men zich blijvend in Nieuw Guinea vestigen of vertrekken. Vijfendertig man zijn teruggekeerd naar Indonesië en een tiental is naar Nederland vertrokken. Van de ruim 1000 contractanten* zijn er \pm 700 bij de D.E.T.A. en \pm 300 bij de Genie te werk gesteld. Ruim een jaar later kwamen er \pm 30 Indische meisjes uit Indonesië naar Nieuw-Guinea. Deze jonge mannen en vrouwen waren afkomstig uit de verschillende milieus van de Indische samenleving. Onder hen bevonden zich kinderen van ondernemers, handelslieden en kleine zelfstandigen, ambtenaren en militairen. De meesten van hen waren rond de twintig jaar oud. Zij hadden de Japanse bezetting en de Bersiap tijd meegemaakt. Door de opgedane ervaringen hadden zij allen hun eigen uiteenlopend verhaal. Wat hun motieven om naar Nieuw Guinea te komen ook waren, een ding hadden zij gemeen: de drang naar de vrijheid. Zij zochten een rustige en veilige plek waar zij zich konden vestigen om een eigen toekomst op te bouwen.

* Wim Willems spreekt in zijn boek "De Uittocht uit Indië" (Uitg. Bert Bakker 2001) over 1500 contractanten, waarvan 1000 bij de DETA en 500 bij de Genie

Toen de Amerikanen uit Nieuw Guinea vertrokken, bleef er een enorme hoeveelheid Amerikaanse legergoederen achter, die werden gekocht door de Nederlands Indische regering. Het gevolg was, dat binnen enkele weken de enorme opslagcomplexen, bestuurd en gedreven door duizenden Amerikanen, onder beheer kwamen te staan van enkele tientallen Nederlanders. Bovendien had men te maken met de her en der opgespoorde en in beslag genomen Japanse voorraden, die naar Hollandia werden getransporteerd en daar opgeslagen moesten worden. Om al deze goederen te inventariseren, op te slaan, verzendklaar te maken en later te distribueren, vormde de regering het Nederlandsch-Indisch Beheersinstituut, dat ressorteerde onder het Departement van Verkeer en Waterstaat te Batavia. Het was de bedoeling dat een groot deel van de materialen naar Batavia en Makassar verscheept zou worden voor de wederopbouw van Nederlands Indië. De vele administratieve, technische en transportaspecten die er aan de verwerking van al die goederen te pas kwamen maakten het tot een grote onderneming. In maart 1946 werd er een begin mee gemaakt door 200 man aan vakmensen en toezicht houdend personeel (Europeanen en Indo's), met inschakeling van circa 2000 Japanse krijgsgevangenen als werkkrachten. In juni van dat zelfde jaar werden 1400 Japanners afgevoerd. In hun plaats kwamen er 800 Makassaren om het werk voort te zetten. Maar het was niet van lange duur; eind 1946 vertrokken alle resterende Japanners en de Makassaren. Toen zat Hollandia-basis opnieuw zonder arbeidskrachten. Om een definitieve oplossing voor het steeds terugkerende tekort aan werkkrachten te vinden, werd het beheer over de bases en de goederen vanaf 1 januari 1947 overgenomen door het Ingenieursbureau Ingeneregen-Vrijburg N.V. Beheer en Liquidatie Bases-goederen. Werkkrachten werden aangetrokken uit Timor en de Tanimbar eilanden. Verder werden er politieke delinquenten, die in kampen in Nederland hun straf uitzaten, gedeporteerd naar Nieuw Guinea.

Van deze ex-N.S.B.ers en ex-Wehrmachtsoldaten arriveerden twee groepen; in juli 1947 de eerste ploeg van 119 man, die tewerkgesteld werden in Biak, in maart 1948 de tweede groep van 90 man, die in Hollandia werden geplaatst. Hun positie varieerde van directeur van de Gouvernements Werf Hollandia tot sjouwer aan de haven. Hoe het ook zij, het was in die paar jaar een zeer gevarieerd gezelschap dat de legergoederen moest ordenen. Grondverzetmachines, rollend materieel, buizen, kabels en wat dies meer zij werden naar Java verscheept en van daar uit gedistribueerd over andere gebieden waar het materieel werd ingezet voor de wederopbouw van Nederlands Indië. De liquidatie van de bases was in volle gang.

Zolang men werkte aan een federatief Indonesië waren er eind 1949 vanwege de Nederlands-Indonesische Unie in verscheidene Indonesische steden nog steeds vertegenwoordigers van de Nederlandse overheid aanwezig. Nadat op 27 december 1949 in het paleis op de Dam te Amsterdam de soevereiniteit van Nederlands Indië aan de Republiek Indonesia Serikat werd overgedragen, vroegen de arbeiders uit Timor en Tanimbar om terugzending naar hun woonplaatsen in het onafhankelijke Indonesië. Weer zat Nieuw Guinea zonder werkrachten. Alle werkzaamheden met betrekking tot de liquidatie van de voormalige Amerikaanse bases kwamen stil te liggen. Ook de opbouw van Hollandia, dat door de nieuwe status van Nieuw Guinea een gouvernementszetel was geworden en een stroom nieuwkomers verwachtte, kon geen voortgang vinden. Het directoraat opbouw moest zelf maar zien te bouwen wat er gebouwd kon worden. De directeur van dit overheidslichaam Dhr. Wehlburg heeft er direct de hand in gehad dat er ruim duizend Indische jongeren uit het v/m Nederlands Indië gecontracteerd werden voor de opbouw van Hollandia. Jongeren die Nederlands spraken en waarvan een gedeelte een school- of vakopleiding had genoten. Zij waren opgegroeid tijdens de Japanse bezetting en hadden de bersiap tijd doorgemaakt en waren gewend met weinig genoegen te nemen.

De eerder genoemde Mr. J.O. de Rijke was degene die belast was met het aantrekken en uitzenden van de werkrachten afkomstig uit de Nederlands Indische gemeenschap voor de DETA en de Genie. Verder waren er in Semarang Dhr. Van Meurs, in Soerabaja Dhr. Van Gennep en in Makassar Mr. H.Th. Liesker ingeschakeld bij de werving van arbeidskrachten. Het nieuws verbreidde zich snel en enkele honderden gegadigden meldden zich aan. Om als contractant in aanmerking te komen moest men voldoen aan de volgende voorwaarden:

- 18 jaar zijn of ouder
- van het mannelijk geslacht zijn
- in goede gezondheid verkeren
- de Nederlandse nationaliteit bezitten

Aan deze voorwaarden werd niet al te strikt de hand gehouden, want menigeen die als contractant werd aangenomen was amper vijftien jaar oud. Er waren er jongens bij van 14 t/m 17 jaar die fysiek groot waren, en daar er niet echt gecontroleerd werd, zijn die er door geglipt. Over de vraag of punt 4 als voorwaarde werd gehanteerd liepen de meningen uiteen. Dat wisselde sterk van plaats tot plaats. Indische Nederlanders die geen bewijs van Nederlanderschap, geboortebewijs of paspoort konden overleggen werden in Nederland niet toegelaten. Nu men deze mensen in Nieuw Guinea als goedkope werkrachten kon gebruiken, nam men het niet zo nauw met de voorwaarden. Er werd niet eens in alle gevallen een contract uitgereikt, de politieke toestand maakte dat er haast geboden was. De dagen dat er voor Nederland nog iets te regelen viel in Indonesië waren geteld, dus werd er voor het aanwerven van al die werkrachten een ware bliksemactie ontketend en was er in sommige gevallen niet eens sprake van een "arbeidsovereenkomst in drievoud".

De Deta jongens een uitstervend ras, niet alleen over Nederland maar ook in andere landen verspreid. Het zijn een bijzondere groep Indo Europese opbouw werkers, die al het zware werk moesten verrichten. Daar waren er wel goed voor. De jongens waren toch die het land leefbaar maakten, door het een infrastructuur te geven.

Wat was Nieuw Guinea zonder deze jongens van het eerste uur.

Velen probeerden na hun contract weg te komen uit Nieuw Guinea, en benaderen een transport officier Luitenant Ter Laak van de Leger of die iets kon regelen. Anderen namen alle soort arbeid aan als het maar geld opbracht en spaarden om uit Nieuw Guinea te vertrekken.

Was het geen met Luitenant Ter Laak was afgesproken geluk dan was er paniek geweest in Nieuw Guinea, wie zou dan het zware werk moeten doen?

Deze foto werd genomen t.g.v het beëindigen van hun Deta-contract te Kloofkamp en zij maakten een feestje, het waren de jongens van barak 8.

Staand v.l.n.r : Nono Muller, Nico Wagner, Hans Bruckner, Louis de Crème, Fred Snackey, Rob van Rijn, Freddy Alt, Frans de Séra,

Zittend achter de feest tafel v.l.n.r. : Hennie Jacobs, johnny Guldenaar, Jan de Witt, paatje Manusama, Harry Kersch, Richard Schultz, Herman Barkey.

Vooran zittend : Henk Trilk (met blote Bast), Arnold de Jong, Rinus Muller, Bob Latuasan, Willy Gevelhof en de heer Meijer.

Na hun contract gingen vele jongens bij het gouvernement werken als ambtenaar, bij particulieren in de woningbouw of probeerden een eigen bedrijf te starten, voor het R.W.D met hun trucks transporten te verzorgen, een stenenbakkerij of werden onder aannemer in de bouw.

Na ongeveer twee jaar probeerden ook velen uit de barakken te gaan en elders huisvesting te krijgen, of vertrokken naar Nederland en werden beroeps militair bij de luchtmacht, Marine of gewoon bij de Infanterie. Je ontmoet ze soms weer in Nieuw Guinea als zij werden uitgezonden door Defensie. Andere jongens die naar Nederland vertrokken gingen studeren of gebruikten Nederland als springplank om naar Amerika te emigreren (Pastor Walter wet), Australië, Brazilië, Canada. Andere Deta jongens die meer van avontuur hielden kozen een baan buiten Hollandia, Boswezen, Kadaster, Mijnbouw of leefden van de jacht, zoals krokodillen vangen en hun huiden verkopen (toen kon het nog wel).

Door vele bestuurders en Nederlandse burgers (uitgezonden krachten) werden de Deta jongens gekenmerkt als anti Nederlands, maar dat was niet zo, de onrechtvaardige behandeling en nog altijd die koloniale superioriteitshouding die ze ondervonden heeft veel kwaad bloed gezet en hierdoor hun subversief gedrag.

De Deta contractanten en ook de kolonisten verzetten zich tegen de Koloniale denktrant die er nog heerste bij

Bestuurambtenaren en Nederlanders die naar Nieuw Guinea zijn uitgezonden. De oorlog en de ellende die zij ondervonden tijdens hun internering door de Japanners heeft hun niets geleerd.

Jaren verbleven de jongens in barakken en koelkasten die uit de Amerikaanse tijd stamden, zonder enig comfort, dan wilde het gouvernement dat ze huur betaalden na hun contract. Dit werd later door Gouverneur van Baal te niet gedaan zij hoefden niets te betalen. (Zie bijlage achter in het boek bij opwaarts vakbondblad) De belofte dat eventueel familie uit Indonesie kon overkomen, maar de huizen die ze bouwden werden bestemd voor mensen die zijn uitgezonden.

Vrouwen waren er bijna niet, later kwamen meisjes met een Deta contractant naar Nieuw Guinea (Hollandia). Deze meisjes contractanten werden op diverse Gouvernements kantoren te werk gesteld.

Meer meisjes contractanten konden niet meer komen want de Indonesische regering kreeg argwaan en stak er een stokje voor en kon het Hoge Commissariaat geen meisjes meer contracteren voor Nieuw Guinea.

Door het te kort aan vrouwen konden deze contractmeisjes, mannen voor het uitkiezen en velen waren spoedig na hun contract gehuwd.

Een fotoreportage van de reis van de Commissie der (beide Kamers der) Staten-Generaal naar Nederlands Nieuw Guinea van (waarschijnlijk) 5 augustus 1957 tot en met (ongeveer) 1 september 1957.

Tussen 1952 en zijn overlijden in 1965 was mijn grootvader Eerste Kamerlid voor de Katholieke Volkspartij (de KVP). In augustus van 1957 (van ongeveer 5 augustus 1957 tot en met (waarschijnlijk) 1 september 1957 maakte hij maakte hij als lid van de parlementaire missie een reis naar Nieuw-Guinea, toen nog Nederlands grondgebied. Joh. H. M. Derksen fotografeerde met zijn Kodak gedurende de reis niet echt uitzonderlijke tafereelen. Waarbij hij, conform zijn bescheiden karakter (sic!) geen enkele foto van zich zelf liet maken.

Hieronder alle foto's die ik in mijn bezit heb en die hij maakte. De bijschriften zijn gebaseerd op de summiere bijschriften op de achterkant van de foto's, waarbij gelukkig steeds de datum en de plaats is vermeld. De vliegreis heen ging over Bangkok, waar een tijdens een tussenstop ook een bezoek werd gebracht aan een aantal bezienswaardigheden in een ongetwijfeld door de Nederlandse ambassade aldaar voorbereid bezoek. De terugreis ging over Manilla de hoofdstad van de Filippijnen. Natuurlijk is het zo dat men niet over Djakarta, de voormalige hoofdstad Batavia van het voormalige Nederlands-Indië © Huub Derksen 2005 (het kopiëren van foto's is toegestaan met vermelding van mijn naam).

Waarschijnlijke route:

Amsterdam- Bangkok- Biak- Ransiki- Kebas- Manokwari- Kaimanna- Serong- Koerik- Badé- Kepi- Hollandia- Manilla- Beirouth- Amsterdam

Fien en Clem Landbouw